меросимизнинг энг яхши анъаналари ҳамда шаклланиб келаётган янги удумлари бирлашади ва у тарбиянинг қудратли омилига айланади.

Ёшлар тарбияси соҳасидаги ислоҳотлар бугунги энг долзарб, келажак тақдиримизни ҳал қилувчи муаммога айланиб бораётганлиги боис, бу борада амалга оширилиши режалаштирилаётган кенг кўламли ишларга қаратилган лойиҳалар жамоатчилик диққат-эътиборига ҳавола этилмоқда. Ёшларни тарбиялашда хозирги пайтда маҳаллалар фаолиятига катта эътибор қаратилмоқда. Бу ноёб тузилмани ўзини ўзи бошқариш органига айлантиришга катта ҳисса қушиб келаётган махалла оксоколлари ва фаоллари, фуқаролар йиғинларининг диний маърифат ва маънавий-ахлоқий масалалар бўйича маслахатчиларининг ижобий таъсири тобора ортиб бормоқда.

Ёшларимизни мана шундай юқори билим хамда амалий кўникмаларга эга, инсон қалбига йўл топа оладиган ва халқ ишончини қозона оладиган янги авлодни тарбиялаш, уларни Ватанни химоя қилиш, садоқатли, адолатли, халол ва хўшмуомала бўлишга ўргатиш бугун олдимизда турган долзарб, вазифалардан биридир. Энг муҳими, ёшларни юксак маънавият ва қонун устуворлиги асосида яшаш, эл-юртига, ватанига садоқат, адолат, ҳалоллик, мардлик, жасорат каби ноёб инсоний фазилатларни ҳамда муомала маданиятини камол топтиришдир. “Фуқароларда, айниқса ёшларда Ватанни чуқур ҳис қилиш, унга садоқат билан хизмат қилиш, унинг келажаги учун доимий равишда қайғуриш каби ҳислатларни шакллантириш энг муҳим вазифалардан биридир. Ёшлар қалбида миллат, Ватан, аждодлар руҳи олдидаги бурч ва масъулият қанчалик чуқур жой олса, миллий маҳдудлик ўрнини миллий кўтаринкилик эгаллайди, яратувчанлик ғоялари пайдо бўлади” [5].

Ёшларимиз халққа хизмат қилиш бурчини шараф билан адо этишлари ва фуқароларнинг ишончини қозонишлари учун зарур бўлган билим, куникма ва тажрибаларга эга булишларида оиланинг хам ўрни беқиёсдир. Бугунги кун талабларидан келиб чиққан холда, шуни айтиш жоизки, малакали кадрлар ҳар қандай ҳолатда хам халққа хизмат қилишдек, ўз бурчини шараф билан адо этиб, фуқаролар ишончини қозона оладиган, малакали мутахассис бўлишлари учун маънавий, ақлий, руҳий, ҳуқуқий, сиёсий, мафкуравий, жисмоний етукликка эришишлари. ташаббускорлик, ташкилотчилик ва фидойилик фазилатларига эга бўлишлари тақозо қилинади.

Чунки, таълим муассасалари таълим-тарбия жараёнида ёшларнинг инсоний фазилатлар, билим, амалий кўникма ва тажрибаларни шакллантириш билан шуғулланувчи тарбиячи ва мураббийлар, шунингдек, жамоат тузилмалари вакиллари ўртасидаги хамкорликка эришиш муҳим омил ҳисобланади. Таълим-тарбия жараёнида ушбу талабларнинг бузилиши, юқорида қайд этилган омиллардан ва имкониятлардан фойдаланмаслик, албатта, турли салбий оқибатларга олиб келади. Чунки, маънавий ахлоқий тарбия ёшларда ҳалоллик, поклик, бурч, виждон, олижаноблик, фидойилик каби фазилатларни шаклантиради.

Маданий ахлоқий тарбия кенг қамровли тушунча сифатида инсон фаолиятининг ҳамма жабҳаларида таъсир кўрсатади. Маданий ахлоқий тарбия ҳамма соҳада: ишлаб чикаришда, турмушда, оилада, бўш вақтда ҳам кишилар ҳулқ-атворини, инсоний муносабатларини тартибга солади, Маданий ахлоқий тарбия ижтимоий онгнинг бошқа шаклларидан фарқ қилиб, иктисодий, сиёсий, маънавий вазифаларни бажаради. Жамиятни мустахкамлашда кишиларни ягона мақсадга йўналтиришда мухим ўрин тутади. Маънавий ахлоқий тарбия дунёни билишнинг ўзига хос усули бўлиб, кишилар хулқ-атворини яхшилик ва ёмонлик нуқтаи назаридан тартибга солади.

Хулоса ўрнида таъкидлаш жоизки, маънавий тарбиянинг ажралмас қисми бўлган ахлоқ маънавий тарбиянинг асосини ташкил этади. Умуман, олганда, ёшларни ватанпарварлик рухида, аждодларимзга муносиб авлодлар қилиб тарбиялаш, энг мухими етишиб чиқаётган мутахассис кадрлар онгида доимо мамлакатимиз тараққиётига ўзларининг ҳиссаларини қўшишга тайёрлик туйғуларини шаклланишига эришиш, шунинг учун ҳам бу ишларда тинимсиз меҳнат килаётган фидойи инсонларнинг интилиш ва амалий ҳаракатларини кенг қуллаб-қувватлаш, бизнинг олий мақсадимиздир.

Адабиётлар

1. Каримов И.А. Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли. -Т.: “Ўзбекистон” . 1992.
2. Маматов Х. Ҳуқуқий маданият, унинг жамият ва давлат ҳаётидаги ўрни. -Тошкент: Yurist-media markazi, 2008. 40-б.
3. Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. -Т.: 1996. 63-б.
4. Валихожаев Б. Комил инсон-комил жамият: Алишер Навоий талқинида. / “Маърифат”, 2002, 23-январь.
5. Саитқосимов А. Жамият барқарорлиги ва шахс масъулияти. –Тошкент: “Тафаккур”, 2012, 86-87-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада ҳозирги тараққиёт босқичида ёшларни маънавий руҳда тарбиялашнинг назарий томонлари ёритилган. Шунингдек, ёшлар тарбиясида билим ва тафаккур,соғлом дунёқарашни шакллантириш, маънавий-ахлоқий тарбия тараққиёт босқичларига атрофлича тўхталиб ўтилган. Ёшлар орасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарлик, жиноятлар содир этиш кабиларни бартараф этишда маънавий тарбиянинг ўрни кўрсатилган.

РЕЗЮМЕ

В статье освещаются вопросы нравственного воспитания молодёжи в национальном духе на современном этапе развития общества. Рассматриваются вопросы роли знаний в совершенствовании молодёжи, влияние на здоровый образ жизни и духовно нравственное воспитание, преодоления безконтрольности и правонарушения среди молодёжи.

SUMMARY

The article is devoted to the issues of moral upbringing of the youth in the national spirit in modern society. The author of the article shows the role of knowledge in the development of the young people, healthy way of life and spiritual-moral upbringing, ways of getting over discontrolity, law violations among the youth.

MS EXCEL PROGRAMMASÍNDA “ELEKTRON KLASS JURNAL” JARATÍW METODIKASÍ

A.Abdullaev - *ekonomika ilimleriniń kandidatı, docent*
L.Raxmetova – *talaba*
Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayanch so‘zlar: informatika, programma, algoritm, o’zgaruvchi, parametr, funktsiya, masala, maktab.
Ключевые слова: информатика, программа, алгоритм, переменные, параметр, функция, задача, школа.
Key words: informatics, program, algorithm, variables, parameter, function, task, school.

Klass jurnalı Mámleketlik tálim standartları hám de oqıw dástúrleriniń orınlanıwın kórsetetuǵın mámleketlik hújjet esaplanadı. Mektep direktorı hám direktordıń oqıw isleri boyınsha orınbasarı klass jurnalınıń dúrıs júrgiziliwiń

hámme waqıt qadaǵalawı hám bul haqqında jurnalǵa jazıp belgilep barıwı zárúr. Klass jurnalı bir oqıw jılı ushın arnalıp, har bir mektepte, har bir klasta Ózbekstan Respublikası Xalq bilimlendiriw ministrligi tárepinen tastıyıqlanǵan nusqada júrgiziledi. Pedagogikalıq hám informaciyalıq texnologiyalar dáwirinde klass jurnalın júrgiziwdiń alternativ variantların islep shıǵıw-zaman talabı. Usı ilimiy metodikalıq maqalada klass jurnalınıń elektron versiyasın jaratıw algoritmi islep shıǵıldı hám tómendegi basqıshlardan ibarat. Jurnaldaǵı informaciyalarǵa tiykarlanıp, onıń infologiyalıq modeli islep shıǵıldı(tablica):

Kórsetkishler	Mánisler
1. Klass jurnalın	t.1. Bir oqıw jılı
paydalanıw	2.1. I, II, III, ... , X, XI
múddeti	3.1. XXXX bayt
	4.1. XX bayt
2. Klasslar	5.1. X bayt
	6.1. XXXXXX bayt
3.Oqıwshılar sanı	7.1. XX bayt
	8.1. Tema,
4. Pánler	8.2. Shınıǵıw
	8.3. Úyge tapsırma
5. Mektep	9.1. Sherek
ıqtiyarındaǵı pánler	9.2. Yarım jıllıq
	9.3. Jıllıq baha
6. Oqıw rejedegi	10.1. Úlgili
saatlar kólemi	10.2. Qanaatlandırarlı
	10.3. Qanaatlandırarsız
7. Oqıwshılardıń	11.1. 5-klasqa kóshirildi
sabaqqa qatnası	11.2. 11-klastı tamamladı
	11.3. Gúzge qaldırıldı
8. Pánler boyınsha	12.1. Ata-anasınıń ismi, sháripi
sabaqta ne ótildi	12.2. Semya jaǵdayı
	12.3. Fizikalıq rawajlanıw
9. Oqıwshılardıń	12.4. Psixologiya
bilim sıpatı	12.5. Ergonomika
	13.1. Har bir oqıw páni boyınsha
10. Oqıwshılardıń	bahalardı kóshirip o'tkiziwi
qulqın bahalaw	13.2. Qaldırılǵan sabaqlardı
	esaplaw
11. Pedagogikalıq	13.3. Klass jurnalınıń saqlanıw-
keńes qararı	hám júrgiziw qaǵıydaları
	tiykarında kúndelik qadaǵalaw
12. Oqıwshılar	alıp barıw
haqqında ulıwma	13.4. Jurnal betlerin pánler
maǵlıwmatlar	boyınsha bólistiriw
	13.5. Jurnalǵa oqıwshılar dizimin
13. Klass	jazıw
basshısınıń	14.1. 0-255 bayt
wazıypaları	15.1. Matematika
	15.2. Fizika
14. Pán	15.3. Informatika
oqıtiwshiları	15.4. Biologiya
	15.5. Ximiya
15. Dógerek	15.6. Til hám ádebiyat

Tablica tiykarında Microsoft officetiń MS Excel programmalarınan paydalanıp, maǵlıwmatlar bazasın dúzemiz [2]. Bul baza klass jurnalına tiyisli bolǵan matematikalıq, logikalıq hám túrli tarawdaǵi (ekonomikalıq, sociallıq, ekologiyalıq hám t.b.) máselelerdi sheshiwge imkaniyat jaratadı. Máǵlıwmatlar bazasın aktuallastırıw hám klass jurnalına tiyisli máseleler ústinde ámeller orınlawda xabar–kommunikaciya texnologiyalarınan paydalanıw imkanyatların keńeytedi hám jańa vizual programmalardı úyreniwge mektep xızmetkerleriniń potencial qızıǵıwın arttıradı. Mektepti tolıq sıpatlaytuǵın kórsetkishlerdi anıqlaw hám aktuallastırıw ilimiy izleniw jumısların alıp barıwdı talap etedi. Biz maqalada tomendegi máselelerdi sheshiw algoritmin kórsetemiz: oqıwshılardıń sabaqqa qatnasıw dinamikasın hám pánler boyınsha bilim dárejesin anıqlaw. Bunıń ushın klass jurnalın MS Excel elektron tablicasın jaratıp alamız. Oqıwshılardıń sabaqqa qatnasın anıqlaw ushın sabaq grafigi jardeminde hám infologiyalıq modelge tiykarlanıp, elektron tablica toltıramız. Tablicada sabaqqa sebebsiz qatnaspaǵan oqıwshılar “J”, keshigip kelgen oqıwshılar “K” menen belgilenedi. Elektron klass jurnalın jaratıw algoritmin Nókis qalasındaǵı 38 sanlı mekteptiń 6 "D" klass ushın máselelerdi sheshiwdi kórsetemiz. Elektron tablicada yacheykalardıń bólistiriliwi:

1.MS Excelde Книга1 kitap ashılıp, “Qatnas” atı menen saqlaymız (**Сохранить**).

1. Kitaptıń birinshi beti (**Лист1**) atın “6-D” dep qayta ózgertemiz (**Переименовать**). Sebebi, 6”D” klass ushın elektron jurnal dúziledi.

2. B1:Z1 yacheykalar birlestirilip, “Nókis qalasi № 38 atli mekteptiń 6 "D" klass oqıwshıları fevral ayı ushın qatnası” dep jazıladı. Misal ushın, fevral ayında 24 oqıw kunine sáykes 24 yacheyka, tártip nómeri hám oqıwshılardıń familiyasın jazıw ushın **jáne** 2 yacheyka kerek boladı. Demek, B1 den AA1 ge shekem bolǵan 26 yacheykanı blokqa alamız hám format menyusındaǵı Format yacheyka aynasındaǵı **выравнивание** bóliminiń **объединение** yacheyka belgilenedi.

3. D2:AA2 yacheykalar blogına sabaq kúnlerine tiyisli sánelerdi jazamız.

4. Sáykes D3:E3, F3:K3, L3:Q3, R3:W3 hám X3:AA3 yacheykalar blokların birlestirip hápteniń tártip qatarı jazıladı.

5. B4 yacheykaǵa “T/N”, C4 yacheykaǵa “Familiya hám atı”, D4 den AA4 ge shekem 24 oqıw kúnine sáykes hapte kúnlerin jazamız.

6. B5:B26 yacheykalar blogına 1 den 22 ge shekem tartip sanı jazıladı.

7. C5:C26 yacheykalar blogına 22 oqıwshılardıń familiyası hám atı jazıladı.

8. D5:AA26 yacheykalar blogına oqıwshılardıń sabaq qaldırıwları hám keshigiwlerine sáykes másele shártindegi (“J” yamasa “K”) belgilerdi, C2 hám C3 yacheykalarǵa usı belgiler mánislerin jazamız.

9. Oqıwshılar sabaq qaldırǵan hám keshigip kelgen kúnlerin kestege belgilep shıǵamız J hám K háripleri menen belgilep shıǵamız.

10. “J” hám “K” belgileri kiritilgen yacheykalarǵa **Вставка** menyusınıń **Примечание** bólimi yamasa kontekst- menyudiń **Добавить примечание** bólimi járdeminde sabaqqa qatnaspaǵanlıq hám keshigiwge tiyisli sebep kórsetilgenin jazamız.

11. J yamasa K belgisi kiritilgende **Добавить примечание** bólimi tańlanıp sebebi kórsetiledi hám usı ketek joqarı múyeshinde úshmúyeshlik belgi payda boladı bul belgi ústine tıshqansha kórsetkishin alıp barǵanda sebebin kórsetedi.

12. J hám K belgilerge sebebin kiritiwde olarǵa kiritilgen sózdiń reńin, ólshemin kiritiwimiz múmkin. Bunıń ushın usı sózdi blokqa alıp kontekst- menyusiniń **(Формат примечания)** bólimi paydalanıladı.

13. Kestedegi máǵlıwmatlardı kóriw qolaylı hám korgizbeli bolıwı ushın yacheykalar bloklarına hár túrli formatlaw imkaniyatların qollanıwmız mumkin.

14. Sabaq qaldırǵan hám keshigip kelgen oqıwshılardıń bir kúnlik, bir háptelik hám bir aylıq qaldirǵan saatları jámisin esaplap shıǵamız.

15. Buniń ushın A27:B29 yacheykalardı J-kelmegen oqıwshılar hám A30:C32 yacheykalardı birlestirip, K-keshigip kelgen oqıwshılar dep jazıladı.

16. C27, C28, C29 yacheykalarǵa sáykes sol kúngi, bir háptelik hám bir aylıq sózlerin kiritemiz.

17. D27:AA27 yacheykalarǵa hápteniń hár kúni kelmegen oqıwshılar sanı jazıp shıǵıladı, D28:AA28 yacheykalar bolsa bir háptelik kelmegen oqıwshılar sanı jazıladı, D29:AA29 yacheykalar bir aylıq sabaqqa qatnaspaǵan oqıwshılar sanı jazıladı.

18. D30:AA30, D31:AA31, D32:AA32 yacheykalar hám sáykes usı kúngi, bir háptelik hám bir aylıq sabaqlarǵa keshigip kelgen oqıwshılar sanı jazıladı.

19. AB27:AB32 yacheykalardı birlestirip **Jámi** sózin kiritemiz.

Alınǵan nátiyje tómendegishe kóriniste boladı:

Oqıwshılardıń sabaqqa qatnasıw dinamikası grafigi

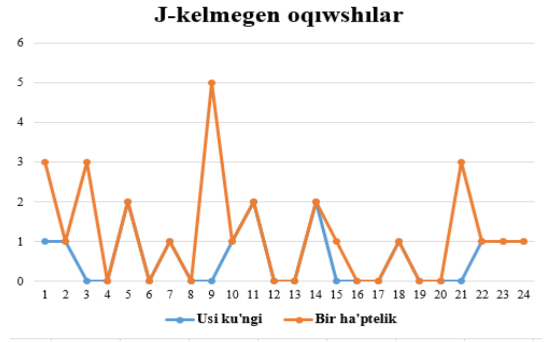

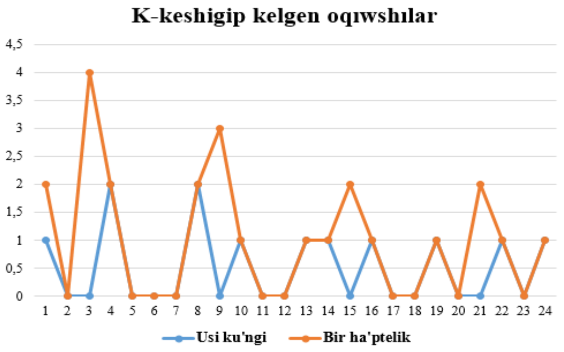

Mektep oqıwshılarınıń(6”D” klass ushın) pánlerden 1, 2, 3 hám 4 shereklerde alǵan, ortasha hám ulıwma jıllıq bahaların esaplaw, hám bilim darejesin kórsetiwshi elekron klass jurnal jaratıw ushın joqarıdaǵı sıyaqlı elektron tablica toltırıladı. Keyin tómendegi ámellerdi orinlaymız [1,3]:

1. Sáneler jazılǵan baǵanalardan keyin bir baǵana bos qaldırıp, 3-qatar dawamındaǵı izbe-iz yacheykalarǵa “Órtasha baha” hám “I sherek”, “II sherek”, “III sherek”, “IV sherek” dep jazamız.

2. A4 yacheykaǵa tártip san, B4 yacheykaǵa oqıwshılardıń Atı hám familiyası, oqıwshılar bahaların sánelerge hám sáykes yacheykalarǵa jazamız.

3. Sherek bahalardı esaplaw ushın X4 yacheykaǵa **Вставка** menyusınen **Статистические** funkciyalar bóliminen “=СРЗНАЧ(C4:F4)” funkciyasın tańlaymiz.

4. X4 yacheykalardaǵı sannıń onlıq bólshek bóleginen tek ǵana 3 xanası kóriniwi ushın **Формат** menyusındaǵı **Формат ячеек** interfeys aynasınan **Число** bólimin tańlap, soń **Числовой** bólimindegi **Число десятичных знаков** tańlaw yacheykasınan 3 ti tańlaymız.

5. Y4 yacheykaǵa **Вставка** menyusınıń **Математические** funkciyalar bóliminen **“=ОКРУГЛ(M4;0)”** funkciyasın jaylastıramız.

6. X4 hám Y4 yacheykalarınan tómendegi qatarǵa nusqa alamız.

Nátiyjede, 6-klass oqıwshılarınıń bilim dárejesin aniqlaw diagrammasın dúzemiz.

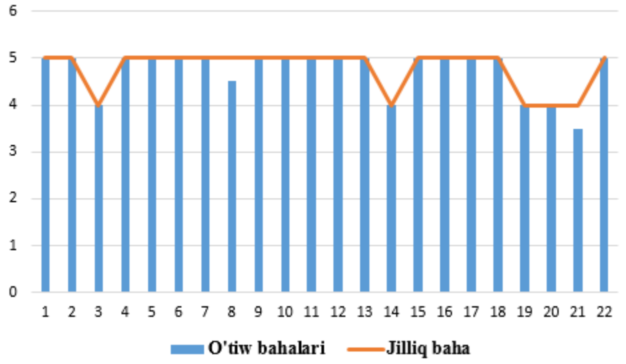

Demek, juwmaqlap aytqanda, mektep ushın elektron klass jurnaldan paydalanıw arqalı isletiletuǵın hujjetlerdi jańadan proektlestiriwge, oqıwshılardıń sabaqqa qatnasın hám bilim dárejesiniń dinamikasın anıqlawda nátijeli boladı. Sonday-aq, ulıwma bilim beriw mekteplerinde avtomatlastırılǵan oqıtıw sistemasın engiziwge óz úlesin qosadı.

Ádebiyatlar

1. Abdullaev A., Abdullaev U. Kompyuterlı modellestırıw. Pedagogikalıq instituttıń 5110700 – «Informatika oqıtıw metodikası» bakalavr tálim baǵdarınıń talabalarına arnalǵan. Premier Publishing. -Vienna: 2018, 123-b.

2. Abdullaev A. Algoritmlestiriw hám programmalastırıw tilleri. I-bólim. Oqiw-metodikalıq qollanba. NMPI, -Nókis: 2015, 128-b.

3. Abdullaev A. A`meliy ma`selelerdi komp`yuterde modellestiriw. Joqarg`ı oqıw ornı, litsey, ka`sip-o`ner kollejleri talabaları ha`m mektep oqıwshıları ushın oqiw-metodikalıq qollanba. NMPI. -Nókis: 2014, 48-b.

РЕЗЮМЕ

Maqolada MS Excel programmasi asosida «Elektron sinf jurnali» yaratish algoritmi va undan o’qitish jarayonida foydalanish metodikasi yoritilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье описываются алгоритм разработки «Электронный журнал класса» в программе MS Excel и методика его использования в учебном процессе.

SUMMARY

The article deals with the description of working out the method of using the "Electronic class journal" algorithm in MS Excel and its use in the teaching process.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПОДХОДА НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

А.Т.Абдурахманова - *преподаватель*

Термезский государственный университет

Таянч сўзлар: таълим, ўқитиш, ижод, технология,билим.

Ключевые слова: образование, обучение, креативность, технологии, знания.

Key words: education, teaching, creativity, technologies, knowledge.

Великое будущее начинается сегодня, а сегодняшнее поколение начинается с воспитания и обучения детей. Образовательные учреждения играют неоценимую роль в воспитании физически, умственно и духовно зрелых людей. Система образования, являющаяся основой нашего государства, вводит молодое поколение в мир общественной жизни и человеческих отношений. Наше государство заинтересовано в том, чтобы сегодняшнее поколение было полноценным, самостоятельно мыслящим.

Воспитание молодёжи - одна из самых актуальных проблем нашего времени. С первых лет независимости особое внимание воспитанию и обучению молодого поколения как обладателю современных знаний стало